

Wyrok z dnia 7 października 2003 r.

II UK 59/03

Stwierdzenie przez Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych uprawnienia do ubiegania się o świadczenie pieniężne przewidziane w ustawie z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Dz.U. Nr 87, poz. 395 ze zm.) nie stanowi podstawy do przyznania renty przewidzianej w art. 12 ust. 2 pkt 1 w związku z art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 950 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 października 2003 r. sprawy z wniosku Ireny K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T.M. o rentę inwalidy wojennego, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 19 listopada 2002 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 3 września 1998 r. Kierownik Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych stwierdził uprawnienie Ireny K. do świadczenia pieniężnego przewidzianego w ustawie z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich po ustaleniu, że w okresie od sierpnia 1942 r. do kwietnia 1944 r. świadczyła ona pracę przymusową na rzecz hitlerowskich Niemiec. W dniu 16 listopada 1998 r. Irena K., przed-

stawiając powyższą decyzję, złożyła w Oddziale Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w T.M. wniosek o rentę dla inwalidy wojennego i uzyskała ją decyzją z dnia 17 grudnia 1998 r. Świadczenie przyznane zostało z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w związku z pobytem w miejscach odosobnienia. Decyzją z dnia 30 października 2000 r. ZUS wstrzymał wypłatę świadczeń z powodu braku uprawnień, dostrzegłszy błąd w poprzednich ustaleniach co do uznania ubezpieczonej za kombatanta.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 18 grudnia 2001 r. oddalił odwołanie. Uznał, że skarżąca, jako osoba wykonująca pracę przymusową, nie spełnia przesłanek prawa do renty przewidzianych w art. 9 w związku z art. 6 i 7 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin oraz w art. 12 w związku z art. 1-4 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego i ostatecznie doszedł do wniosku, że pierwotne przyznanie jej renty należnej inwalidom wojennym było skutkiem błędu w ocenie miejsc świadczenia pracy przymusowej jako miejsc odosobnienia.

Wyrokiem z dnia 19 listopada 2002 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację ubezpieczonej, podzieliwszy pogląd Sądu Okręgowego, że uzyskała rentę na podstawie ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach, mimo że nie udowodniła jakiegokolwiek okresu działalności kombatanckiej.

W kasacji, opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach) oraz przepisów postępowania (art. 228, 381 i 382 k.p.c.) „przez przyjęcie, że praca na rzecz organizacji paramilitarnej TODT nie jest równorzędna z działalnością kombatancką”, skarżąca domagała się uchylenia wyroku Sądu drugiej instancji i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania lub jego zmianę i uwzględnienie apelacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie spór sprowadzał się do wykazania przez skarżącą podstawy do zakwalifikowania jej do kategorii osób uprawnionych do uzyskania świadczenia rentowego przewidzianego w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 87 ze zm.), należnego z mocy art.12 ust.2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wo-

jennych i okresu powojennego osobom, które podlegały represjom wojennym i okresu powojennego (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 371 ze zm.).

Przepis art. 21 ustawy o kombatantach stanowi, że określone w tej ustawie uprawnienia przysługują tylko osobie, która uzyskała decyzję Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, wydaną na podstawie udokumentowanego wniosku oraz rekomendacji stowarzyszenia właściwego dla określonego rodzaju działalności kombatanckiej lub represji, tymczasem świadczenie przewidziane w ustawie o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich przysługuje osobom wywiezionym do pracy przymusowej, które nie były kombatantami i które nie mają ustalonego prawa do przysługujących na podstawie odrębnych przepisów dodatków: kombatanckiego lub za tajne nauczanie. Przesłanką tego świadczenia nie jest kombatantstwo, lecz doznanie represji w rozumieniu ustawy o świadczeniu dla osób represjonowanych. Jest to - według art. 2 ustawy - osadzenie w obozach pracy przymusowej w okresie wojny w latach 1939-1945 z przyczyn politycznych, narodowościowych, rasowych i religijnych lub deportacja (wywiezienie) do pracy przymusowej na okres co najmniej 6 miesięcy z terytorium państwa polskiego, w jego granicach sprzed dnia 1 września 1939 r., na terytorium III Rzeszy i terenów przez nią okupowanych w okresie wojny w latach 1939-1945 lub Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i terenów przez niego okupowanych w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 5 lutego 1946 r. oraz po tym okresie do końca 1948 r. z terytorium państwa polskiego w jego obecnych granicach. Nieporozumieniem jest utożsamianie tych represji z określonym w art. 3 ust. 2 ustawy kombatanckiej „przebywaniem w hitlerowskich więzieniach, obozach koncentracyjnych i ośrodkach zagłady oraz w innych miejscach odosobnienia, w których warunki pobytu nie różniły się od warunków w obozach koncentracyjnych, a także w więzieniach i poprawczych obozach pracy oraz poprawczych koloniach pracy podległych Głównemu Zarządowi Obozów i Kolonii Poprawczych (GUŁag) NKWD, a od marca 1946 r. MWD ZSRR, a także w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski”, albowiem pobyt w tych miejscach uznawany jest za działalność kombatancką wówczas, gdy spowodowany był działalnością, o której mowa w art. 1 ust. 2 i art. 2 ustawy o kombatantach.

Ustawa o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej obejmuje więc te osoby, które podlegały innym represjom niż

określone w ustawie o kombatantach, albo też podlegały represjom opisanym w tej ustawie, lecz nie przysługują im renty, emerytury lub uposażenie w stanie spoczynku, z czego wynika, że kręgi osób uznanych za kombatantów i osób uprawnionych do świadczenia dla osób deportowanych mogą się pokrywać tylko wówczas, gdy chodzi o kombatantów nie pobierających dodatków kombatanckich, a wykluczają się, gdy chodzi o osoby podlegające represjom przewidzianym w ustawie o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym, które nie są kombatantami dlatego, że represje w niej opisane nie odpowiadają tym, o których mowa w ustawie o kombatantach.

W postępowaniu przed sądami powszechnymi skarżąca nie obaliła - opartego na decyzji Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z dnia 3 września 1998 r. - ustalenia, że w okresie od sierpnia 1942 r. do kwietnia 1944 r. świadczyła pracę przymusową na rzecz hitlerowskich Niemiec, gdyż nie przedstawiła decyzji Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, potwierdzającej działalność wymienioną w art. 1 ust. 2 i w art. 2 tej ustawy albo fakty, o których mowa w art. 4 tej ustawy. Nie jest taką decyzją decyzja wydana wprawdzie również przez Kierownika Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych [...] z dnia 3 września 1998 r., potwierdzająca uprawnienia skarżącej jedynie do ubiegania się o świadczenie przewidziane w ustawie z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Dz.U. Nr 87, poz. 395 ze zm.).

Okoliczności - o których mowa - nie mogą ustalać samodzielnie ani organy rentowe, ani sąd pracy i ubezpieczeń społecznych. W sprawach o stwierdzenie uprawnień przewidzianych ustawą o kombatantach, tak jak i w sprawach uprawnienia do świadczenia pieniężnego przewidziany jest tryb postępowania administracyjnego. Ustalenie tych faktów przed sądem na podstawie art. 189 k.p.c. jest niedopuszczalne (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1991 r., II PZP 3/91, OSNCP 1992 nr 6, poz. 103), gdyż postępowanie sądowe nie może być środkiem do uzyskania dowodów, które mogłyby być wykorzystane w postępowaniu administracyjnym (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 1977 r., II UZP 2/77, OSNCP 1977 nr 11, poz. 211 i z dnia 23 sierpnia 1977 r., II UZP 10/77, OSNCP 1978 nr 2, poz. 27 oraz wyroki z dnia 4 listopada 1971 r., I PR 344/71, OSNCP 1972 nr 5, poz. 89 i z dnia 23 lutego 1999 r., I PKN 597/98, OSNAPIUS 2000 nr 8, poz. 301).

Należało zatem uznać, że stwierdzenie przez Kierownika Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych uprawnienia do ubiegania się o świadczenie pieniężne przewidziane w ustawie z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie stanowi podstawy do przyznania renty przewidzianej w art. 12 ust. 2 pkt 1 w związku z art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego. W konsekwencji brak decyzji stwierdzającej uprawnienia kombatanckie pozbawia wnioskodawców uprawnień do świadczeń określonych w ustawie o kombatantach, decyzja ta bowiem jest wyłącznym dowodem stwierdzającym te uprawnienia, co wyklucza możliwość udowodnienia tej okoliczności innymi środkami dowodowymi.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy oddalił kasację jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw (art. 393¹² k.p.c.).

=====